

คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ภูมิศาสตร์ ม. 4-6

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

- ออกแบบการเรียนรู้โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดช่วงชั้นเป็นเป้าหมาย
- ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- ใช้แนวคิด *Backward Design* ผสมผสานกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย
- ออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของนักเรียนในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี
- แบ่งแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายชั่วโมง สะดวกในการใช้
- มีองค์ประกอบครบถ้วนตามแนวทางการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา
- นำไปพัฒนาเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนวิทยฐานะได้

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช สารานุกรม

216-220 ถนนปารุญเมือง แขวงสาราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร. 02 222 9394 • 02 222 5371-2 FAX 02 225 6556 • 02 225 6557
email: info@wpp.co.th

คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ภูมิศาสตร์ ม. 4-6

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ห้ามละเมิด ทำซ้ำ คัดแปลง และเผยแพร่

ส่วนใดส่วนหนึ่ง เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

ผู้เรียบเรียง

สุเทพ จิตรชื่น กศ.บ., กศ.ม.

ชะอ้อน ศรีทอง ศษ.บ.

จุลพงษ์ อุดมพรพิบูล วท.บ., วท.ม.

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.

ISBN 978-974-18-5901-6

พิมพ์ที่ บริษัท โรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด นายเจริญ จงพิพัฒน์สุข กรรมการผู้จัดการ

สื่อการเรียนรู้ระดับ ม. ต้น-ม. ปลาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

● หนังสือเรียน (ศษ. อนุญาต) ● แบบฝึกทักษะ ● คู่มือการสอน ● แผนฯ (CD)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) พระพุทธศาสนา ม. 1-3	รศ. ดร.จรัส พัทธมราชศักดิ์ และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) หน้าที่พลเมืองฯ ม. 1-3	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) เศรษฐศาสตร์ ม. 1-3	ดร.ขวัญภา สุขคร และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) ประวัติศาสตร์ ม. 1-3	รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) ภูมิศาสตร์ ม. 1-3	ศศ.สมมด สมบูรณ์ และคณะ
หนังสือเรียน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม. 1-3	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) กฎหมายทั่วไป ม. 1-3	ปรารักษ์สุวรรณ สักดิ์โสภณกุล
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) เศรษฐกิจพอเพียง ม. 1-3ดร.พินุ และกุสุมาวดี
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) โลภศึกษา ม. 1-3	รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) อาเซียนศึกษา ม. 1-3	ดร.พินุ เพชรพัชรกุล และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) หน้าที่พลเมือง 1-6 ม. 1-3	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) พระพุทธศาสนา 1 ม. 4-6	รศ. ดร.จรัส พัทธมราชศักดิ์ และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) พระพุทธศาสนา 2 ม. 4-6	รศ. ดร.จรัส พัทธมราชศักดิ์ และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) พระพุทธศาสนา 3 ม. 4-6	รศ. ดร.จรัส พัทธมราชศักดิ์ และคณะ
หนังสือเรียน พระพุทธศาสนา ม. 4-6	ศศ. ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) หน้าที่พลเมืองฯ ม. 4-6 เล่ม 1	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) หน้าที่พลเมืองฯ ม. 4-6 เล่ม 2	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ
หนังสือเรียน หน้าที่พลเมืองฯ ม. 4-6	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) เศรษฐศาสตร์ ม. 4-6	ดร.ขวัญภา สุขคร และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) ประวัติศาสตร์ ไทย ม. 4-6	รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) ประวัติศาสตร์สากล ม. 4-6	รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ
หนังสือเรียน ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) ภูมิศาสตร์ ม. 4-6	ศศ.สมมด สมบูรณ์ และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) กฎหมายที่ประชาชนควรรู้ ม. 4-6ปรารักษ์สุวรรณ สักดิ์โสภณกุล
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) เศรษฐกิจพอเพียง ม. 4-6ดร.พินุ และกุสุมาวดี
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) โลภศึกษา ม. 4-6รศ. ดร.ไพฑูรย์ มีกุล และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แบบฝึกทักษะ ● แผนฯ (CD) อาเซียนศึกษา ม. 4-6	ดร.พินุ เพชรพัชรกุล และคณะ
หนังสือเรียน ราชวิชาเพิ่มเติม ● แผนฯ (CD) หน้าที่พลเมือง 1-4 ม. 4-6	รศ.ธวัช ทั่นโตภาส และคณะ

คำนำ

คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ภูมิศาสตร์ ม. 4-6 เล่มนี้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยยึดหลักการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Backward Design ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered) ตามหลักการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม บทบาทของครูมีหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้นักเรียนประสบผลสำเร็จ โดยสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ในเชิงบูรณาการด้วยวิธีการที่หลากหลาย เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี นำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

การจัดทำคู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ภูมิศาสตร์ ม. 4-6 เล่มนี้ได้จัดทำตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งครอบคลุมทุกสาระภูมิศาสตร์ ภายในเล่มได้นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายชั่วโมงตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ยังมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม และด้านทักษะ/กระบวนการ ทำให้ทราบผลการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ของนักเรียนได้ทันที

คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้แนะนำเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำชี้แจงการจัดแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยแนวทางการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ สัญลักษณ์ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิด Backward Design เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้-การวัดและประเมินผล ภูมิศาสตร์ ตารางวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปีกับสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน และโครงสร้างเวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์ ม. 4-6

ตอนที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมง ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ในหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน แบ่งเป็นแผนย่อยรายชั่วโมง ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนมีองค์ประกอบครบถ้วนตามแนวทางการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ตอนที่ 3 เอกสาร/ความรู้เสริมสำหรับครู ประกอบด้วยแบบทดสอบต่าง ๆ และความรู้เสริมสำหรับครู ซึ่งบันทึกลงในแผ่นซีดี (CD) เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ ภูมิศาสตร์ ม. 4-6 เล่มนี้ได้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยเทคนิคและวิธีการสอนอย่างหลากหลาย หวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของนักเรียนต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

ตอนที่ 1 คำชี้แจงการจัดแผนการจัดการเรียนรู้	1
1. แนวทางการใช้แผนการจัดการเรียนรู้	2
2. สัญลักษณ์ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้	5
3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Backward Design	6
4. เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้-การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ภูมิศาสตร์	17
5. ตารางวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นกับสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ 19	
6. คำอธิบายรายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์ ม. 4-6	20
7. โครงสร้างรายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์ ม. 4-6	21
8. โครงสร้างเวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์ ม. 4-6	22
ตอนที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้	29
แผนปฐมนิเทศ ปฐมนิเทศและข้อตกลงในการเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์ ม. 4-6	30
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เครื่องมือในการศึกษาภูมิศาสตร์	35
ผังมโนทัศน์เป้าหมายการเรียนรู้และขอบข่ายภาระงาน/ชิ้นงาน	35
ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เครื่องมือในการศึกษาภูมิศาสตร์	36
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 แผนที่	38
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เครื่องมือทางภูมิศาสตร์	42
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เทคโนโลยีและสารสนเทศในการศึกษาทางภูมิศาสตร์	46
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์.....	51
ผังมโนทัศน์เป้าหมายการเรียนรู้และขอบข่ายภาระงาน/ชิ้นงาน	51
ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์	52
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ลักษณะภูมิประเทศของโลก	55
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 กระบวนการที่ทำให้เกิดลักษณะภูมิประเทศของโลก	60
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ปัญหาทางกายภาพของประเทศไทยและของโลก	65
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศไทยและของโลก	69
การทดสอบกลางภาค	73
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	74
ผังมโนทัศน์เป้าหมายการเรียนรู้และขอบข่ายภาระงาน/ชิ้นงาน	74
ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	75

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 วิฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย	78
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 วิฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก	82
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	86
ผังมโนทัศน์เป้าหมายการเรียนรู้และขอบข่ายภาระงาน/ชิ้นงาน	86
ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	87
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 มาตรการในการจัดการวิฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของโลก	91
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 องค์การที่มีบทบาทในการจัดการวิฤตการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	95
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 กฎหมายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของประเทศไทย	99
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 แนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก	104
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	109
ผังมโนทัศน์เป้าหมายการเรียนรู้และขอบข่ายภาระงาน/ชิ้นงาน	109
ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	110
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม	113
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 การพัฒนาที่ยั่งยืน	117
การทดสอบปลายภาค	121
ตอนที่ 3 เอกสาร/ความรู้เสริมสำหรับครู	122
ตอนที่ 3.1 มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี และสาระการเรียนรู้	123
ตอนที่ 3.2 โครงงานและแฟ้มสะสมงาน	125
ตอนที่ 3.3 ผังการออกแบบการจัดการเรียนรู้และรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมง	130
ตอนที่ 3.4 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ประจำหน่วยการเรียนรู้	132
ตอนที่ 3.5 แบบทดสอบกลางภาค	152
ตอนที่ 3.6 แบบทดสอบปลายภาค	165
ตอนที่ 3.7 ใบงาน แบบบันทึก และแบบประเมิน	178